

І. О. Банєва,

д. е. н., доцент, професор кафедри управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств, Миколаївський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЇХ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади і концептуальні підходи щодо розробки перспективних напрямів сталого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності механізму управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в умовах трансформаційних змін та інтеграції України у світовий простір.

The theoretic and methodology grounds and conceptual approaches as for working out the strategic directions aimed at agrarian economic sector stable development are based on. The latter is provided by efficiency raise of management mechanism exercising forming up and the use resources potential under the conditions of the current agrarian reform and Ukraine's integration in world.

Ключові слова: стратегія, сталий розвиток, ефективність, ресурси, потенціал, управління.

Key words: strategy, steady development, efficiency, resources, potential, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Незадовільні темпи ринкових перетворень в аграрному секторі та їх нестабільність зумовлюють необхідність пошуку методів оздоровлення економіки й формування господарського механізму нового типу, який відповідає умовам функціонування ринкової економіки. У цьому зв'язку перед економічною наукою і господарською практикою виникають проблеми принципово нового характеру. Такими проблемами є розробка концептуальної моделі й механізмів, що забезпечують гармонійне поєднання в ринкових відносинах процесу виробництва і споживання, наповнення споживацького ринку товарами й усунення диспропорції між товарною масою та кількістю грошових знаків, що знаходяться в обігу, покращення використання природно-екологічних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, орієнтація на прогресивні технології. Розв'язання цих проблем вимагає глибокого теоретичного аналізу наукових розробок щодо ефективного використання ресурсного потенціалу, яке в ринкових відносинах значною мірою визначається кон'юнктурою ринку і конкурентоспроможністю самих підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичні та практичні засади функціонування аграрного сектору в умовах реформування економіки ґрунтовно висвітлені в економічній літературі. Зокрема в наукових працях В.Г. Андрійчука, В.Н. Гончарова, Д.П. Доманчука, Ю.С. Коваленка, В.А. Козловського, М.Ю. Коденської, Ю.О. Лупенко, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, А.Ю. Пекіна, В.П. Рябоконея, Ю.М. Соломенцева, В.Н. Скурихіна, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, І.І. Червена, В.В. Юрчишина та інших. Проте на сьогодні актуальним є питання систематизації альтернативних підходів щодо визначення стратегічних можливостей аграрного сектору на основі ефективного управління і використання ресурсного потенціалу.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів щодо розробки стратегічних напрямів стійкого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності механізму управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в умовах поглиблення аграрної реформи й інтеграції України в європейський і світовий простір.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ефективний розвиток аграрного виробництва та використання всіх видів ресурсів є життєво важливими для України, складними й унікальними за завданням і масштабами. Цього можна досягти зваженою, з урахуванням ресурсних можливостей та умов їх використання, стратегією розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом.

Доведено, що кінцевий результат відтворення реалізується на його заключній стадії, тому об'єктивно на цьому етапі має здійснюватися стратегічний контроль над усією агропромисловою системою, головною якісною характеристикою якої є ступінь збалансованості її елементів. У зв'язку з цим критерієм оцінки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції у певних межах і темпів розвитку кожної галузі агропромисловства є не потенційні виробничі можливості галузей, а реальні ринкові потреби у продукції, що зумовлюють економічний ефект діяльності в аграрному секторі економіки.

З метою підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу нами визначено основні напрями формування системи ефективного управління використанням і відтворенням ресурсного потенціалу аграрного сектору. Для розробки й успішного впровадження даної системи необхідно досягти високого рівня інформаційно-аналітичного забезпечення управління, що є необхідною умовою розвитку аграрного сектору економіки.

У ході дослідження встановлено, що ресурси характеризують природні, матеріально-технічні та соціально-

демографічні умови відтворювального процесу в аграрному виробництві. Кількісні оцінки наявності ресурсів, джерел їх відтворення й оновлення важливі для обґрунтування можливостей функціонування аграрного сектору економіки як у поточному періоді, так і в майбутньому. Кожний окремих вид ресурсів і ресурсний потенціал аграрної сфери в цілому відображають вплив чинників, які створюються людиною штучно (машини, механізми, добрива, фінансові ресурси) або формуються природним шляхом (трудові ресурси, ґрунти, вода, сонячна енергія, повітря тощо).

Взаємодія цих чинників і найскладніші процеси різної природи формують певні ефекти, тобто створюють масу споживчих вартостей, кількість та якість яких має відповідати суспільним потребам, забезпечувати конкурентоспроможність виробництва, зниження витрат виробництва, ефективне використання аграрного ресурсного потенціалу.

Обґрунтовано, що ресурси аграрної сфери залежно від їх походження доцільно розподілити на дві групи: первинні ресурси — ті, що створені природою незалежно від волі та бажання людини, але використовуються в суспільному виробництві; вторинні — це продукти процесу виробництва, які прямо чи опосередковано використовуються у виробництві матеріальних благ. До першої групи віднесено земельні та трудові ресурси, до другої — основні й оборотні матеріальні засоби, фінансові й інформаційні ресурси. Урахування факторів, які зумовлюють рівень ефективності сільськогосподарського виробництва, дало можливість реально оцінити наявні ресурси, розробити стратегію стійкого розвитку аграрних підприємств і визначити шляхи розвитку аграрної економіки в ринкових умовах.

Обґрунтовано, що під час оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно враховувати можливості задоволення потреб населення у продовольстві не лише завдяки кількості наявних ресурсів, а й їх ефективному розподілу та раціональному використанню протягом виробничого циклу.

Отже, за заданого обсягу ресурсів ступінь задоволення потреб у виробництві власної продукції визначатиметься ефективністю (віддачею) цих ресурсів. Оскільки ресурсовіддача — це показник ефективності виробництва та використання ресурсів, вимірюваний відношенням вартості кінцевих результатів виробництва до вартості використаних ресурсів, тому, враховуючи досить великий розрив у часі між проведенням витрат та отриманням продукції в аграрному виробництві, для оцінки цього показника необхідно враховувати рівень інфляції за даний період, використовуючи коефіцієнт інфляції, що забезпечить більшу точність визначення ефективності використання ресурсів.

Встановлено, що в нових умовах господарювання лише ефективне використання земельних ресурсів, оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур у всіх природно-кліматичних зонах та охорона навколишнього середовища є важливими факторами стійкого розвитку аграрного сектору. В Україні в сільськогосподарському обороті перебуває близько 80% ріллі, тоді як у країнах з інтенсивним розвитком сільського господарства цей показник набагато нижчий (у Німеччині — 67%, у Франції — 61%, США — 43%, у Великобританії — 35%). Високий показник розораності є негативним для нашої країни з двох причин: по-перше, це сприяє підви-

щенню втрат гумусу (за даними Інституту ґрунтознавства і агрохімії УААН, щорічні втрати гумусу в розрахунку на 1 га ріллі становлять майже 1 т); по-друге, свідчить про переважно екстенсивний розвиток сільського господарства та низький рівень культури агровиробництва.

Головними умовами швидкого розвитку продуктивних сил України на перспективу є збільшення енергопостачання та забезпечення галузей агропромислового виробництва й окремих технологічних процесів енергетичними потужностями. Дослідження показують, що розширення використання електроенергії в технологічних процесах сільського господарства забезпечує економію витрат живої праці, підвищує ефективність матеріального виробництва.

ВИСНОВКИ

Національний аграрний сектор являє собою складне поєднання багатьох виробничо-організаційних структур у певну систему, метою функціонування якої є задоволення потреб суспільства. Використання методології системного аналізу під час дослідження складних соціально-економічних процесів в аграрному секторі економіки України стало ефективним засобом їх вивчення з урахуванням максимальної кількості внутрішніх суттєвих зв'язків і зовнішніх чинників, які визначають перебіг досліджуваних процесів та явищ у часі. Розуміння процесів і явищ як систем дає можливість досліджувати ціле та його самостійні (у певних межах) структури й розробити загальні принципи оптимального управління такими об'єктами.

Розроблена нами стратегія стійкого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом забезпечує: раціональне використання земельних, водних та інших природних ресурсів в аграрному секторі, а також основних матеріальних засобів; застосування ресурсозберігаючих технологій; ефективне використання трудових ресурсів; забезпечення стабільності формування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів; упровадження результатів інноваційного розвитку, спрямованого на екологізацію й інтенсифікацію аграрного виробництва; розвиток транспортно-складської інфраструктури; забезпечення продовольчої безпеки держави.

Література:

1. Некрасова Л.А. Принципы выбора и оценки стратегии развития предприятия в условиях трансформационной экономики / Некрасова Л.А. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т.7 (Вип. 8): Формування ринкової структури у трансформаційній економіці України: збірка праць економіко-правового факультету. — Одеса: Астропринт, 2004. — С. 506—513.
 2. Саблук П.Т. Стратегічні напрями аграрних реформ — перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2002. — №12. — С.12—15.
 3. Соколова Л.В. Оцінка ефективності функціонування організаційно-економічної системи адаптації підприємства до мінливого бізнес-середовища / Соколова Л.В. // Економіка і регіон. — 2004. — № 1 (2). — С. 95—98.
 4. Ярема Л. Міжгалузеві економічні відносини в АПК та об'єктивна необхідність їх удосконалення / Л. Ярема // Вісник ТАНГ. — 2004. — № 2. — С. 97—103.
- Стаття надійшла до редакції 19.11.2012 р.*